

Στην αφηρημένη οικονομική θεωρία έχουμε μπροστά μας ένα παράδειγμα από εκείνες τις συνθέσεις που είθισται να χαρακτηρίζονται «ιδέες» των ιστορικών φαινομένων. Η θεωρία αυτή μας προσφέρει μια ιδεατή εικόνα των συμβάντων στην αγορά αγαθών σε μια κοινωνική οργάνωση που διέπεται από ανταγħλακτική οικονομία, ελλεύθερο ανταγωνισμό και αυστηρά ορθολογικό πράττειν. Αυτή η νοητή εικόνα συνδυάζει ορισμένες σχέσεις και συμβάντα του ιστορικού βίου σε ένα εν εαυτώ άνευ αντιφάσεων κοσμοσύστημα *νοητών* συναφειών. Η κατασκευή αυτή φέρει περιεχομενικά το χαρακτήρα μιας *ουτοπίας* αυτής καθ' εαυτήν, η οποία έχει αποκτηθεί διαμέσου της *νοητής* κλιμάκωσης ορισμένων στοιχείων της πραγματικότητας. Η σχέση της με τα εμπειρικά δεδομένα του βίου έγκειται απλώς στο ότι εκεί όπου συνάφειες οι οποίες παριστάνονται αφηρημένα σ' αυτή την κατασκευή, δηλαδή συμβάντα εξαρτημένα από την «αγορά» διαπιστώνονται ή υποτίθενται ως ενεργά σε κάποιο βαθμό, μπορούμε να *επεξηγήσουμε* πραγματολογικά και να καταστήσουμε κατανοητή την *ιδιομορφία* αυτής της συνάφειας σε έναν *ιδεότυπο*. Η δυνατότητα αυτή μπορεί να έχει αξία τόσο ευριστική όσο και για την παρουσίαση [της έρευνας], μπορεί μάλιστα να είναι απαραίτητη. Για την *έρευνα* η ιδεοτυπική έννοια θέλει να παιδεύσει την καταλογιστική κρίση: Δεν είναι μια «υπόθεση», αλλή θέλει να υποδείξει το δρόμο στη δι-αμόρφωση υποθέσεων. Δεν είναι μια *παρουσίαση* του πραγματικού, αλλή θέλει να αποδώσει στην παρουσίαση μονοσήμαντα μέσα έκφρασης. Είναι λοιπόν η «ιδέα» της *ιστορικά* δεδομένης, σύγχρονης οργάνωσης συναγħλακτικής οικονομίας της κοινωνίας η οποία μας αναπτύσσεται εδώ σύμφωνα με τις ίδιες λογικές αρχές όπως, για παράδειγμα, συγκροτήθηκε η ιδέα της

«αστεακής οικονομίας» του Μεσαίωνα ως «γενετική» έννοια. Εάν γίνει αυτό, τότε η έννοια της «αστεακής οικονομίας» δεν συγκροτείται, φερειπείν, ως μέσος όρος των πραγματικά υπαρκτών οικονομικών αρχών στις συνοδικά εξεταζόμενες πόλεις, αλλά επίσης ως *ιδεότυπος*. Αυτός αποκτάται διαμέσου μονόπλευρης *ανόρθωσης μίας ή περισσότερων* σκοπιών και μέσα από τη σύμπτυξη σε ένα ενιαίο *νοητικό* μόρφωμα ενός πλήθους συγκεχυμένων και διακριτών *μεμονωμένων* φαινομένων, τα οποία υπάρχουν περισσότερο εδώ και λιγότερο εκεί, ενίοτε δε δεν υπάρχουν διόλου, και τα οποία υπάγονται σ' εκείνες τις μονόπλευρα ανορθωμένες σκοπιές. Το νοητικό αυτό μόρφωμα δεν βρίσκεται ποτέ στην εννοιολογική καθαρότητά του εμπειρικά στην πραγματικότητα, είναι μια *ουτοπία*, και για την ιστορική εργασία αναπτύσσεται ο σκοπός εξακρίβωσης, σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση, του πόσο κοντά στην ή μακριά από αυτή την ιδεατή εικόνα βρίσκεται η πραγματικότητα, κατά πόσο δηλαδή ο οικονομικός χαρακτήρας των σχέσεων μιας συγκεκριμένης πόλης μπορεί εννοιολογικά να χαρακτηριστεί ότι ανήκει στην «αστεακή οικονομία». Εάν όμως χρησιμοποιηθεί προσεκτικά, η έννοια αυτή προσφέρει τις ειδικές υπηρεσίες της στο σκοπό της έρευνας και της επεξήγησης. – Για να αναλύσουμε ένα ακόμη παράδειγμα, μπορεί κανείς με τον ίδιο τρόπο να σκιαγραφήσει την «ιδέα» της «χειροτεχνίας» σε μια ουτοπία, συνθέτοντας σε μια άνευ αντιφάσεων ιδεατή εικόνα, και κλιμακώνοντάς τα μονόπλευρα ως προς τις συνέπειές τους, συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που απαντούν συγκεχυμένα σε επιτηδευματίες των πλέον διαφορετικών περιόδων και χωρών, συσχετίζοντάς τα με μια *νοητή* έκφραση που βρίσκει να εκδηλώνεται εκεί. Επιπλέον, μπορεί κανείς να προσπαθήσει να σκιαγραφήσει μια κοινωνία στην οποία όλοι οι κλάδοι της οικονομικής και, μάλιστα, ακόμη και της πνευματικής δραστηριότητας κυριαρχούνται από αξιώματα που φαίνονται σ' εμάς ως εφαρμογή τής αυτής αρχής η οποία προσιδιάζει στη «χειροτεχνία» που έχει ανυψωθεί σε ιδεότυπο. Περαιτέρω, μπορεί κανείς να αντιπαραθέσει σ' αυτό τον ιδεότυπο της χειροτεχνίας ως αντίθεση έναν αντίστοιχο ιδεότυπο μιας κεφαλαιοκρατικής επιτηδευματικής οργάνωσης, ο οποίος θα έχει συγκροτηθεί με αφηρημένο τρόπο από ορισμένα χαρακτηριστικά της σύγχρονης μεγαλοβιομηχανίας, και επιπροσθέτως να αποπειραθεί να σκιαγραφήσει την ουτοπία μιας κουλτούρας «κεφαλαιοκρατικής», δηλαδή κυριαρχούμενης αποκλειστικά από το συμφέρον αξιοποίησης ιδιωτικών κεφαλαίων. Η απόπειρα αυτή θα είχε να συνοψίσει, τονισμένα ως προς την ιδιομορφία τους, μεμονωμένα συγκεχυμένα χαρακτηριστικά του σύγχρονου υλικού και πνευματικού πολιτισμικού βίου σε μια ιδεατή εικόνα η οποία δεν θα περιείχε αντιφάσεις σύμφωνα με την εξέτασή μας. Εν τοιαύτη περιπτώσει αυτό θα ήταν η απόπειρα της σκιαγράφησης μιας «ιδέας» της *κεφαλαιοκρατικής κουλτούρας* – θα πρέπει δε να αφήσουμε εντελώς ασχολίαστο εάν και πώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να έχει επιτυχία. Είναι λοιπόν δυνατόν, ή μάλλον θα πρέπει πολύ περισσότερο να θεωρείται σίγουρο, ότι μπορούν βεβαίως να διατυπωθούν ενίοτε πάρα πολλές ουτοπίες αυτού του είδους, εκ των οποίων *καμία* δεν μοιάζει με την άλλη και εκ των οποίων σαφώς *ουδεμία* μπορεί να εξεταστεί στην εμπειρική πραγματικότητα ως μια πραγματικά ισχύουσα διάταξη των κοινωνικών συνθηκών, *καθεμία* εκ των οποίων όμως εγείρει

την αξίωση να αποτελέσει μια παρουσίαση της «ιδέας» της κεφαλαιοκρατικής κουλτούρας και εκ των οποίων *καθεμία δύναται* να εγείρει την αξίωση αυτή εφόσον έχει αφαιρέσει όντως από την πραγματικότητα ορισμένα *σημαντικά στην ιδιομορφία* τους χαρακτηριστικά της κουλτούρας μας και τα έχει φέρει σε μια ενιαία ιδεατή εικόνα. Διότι τα φαινόμενα που μας ενδιαφέρουν ως πολιτισμικά φαινόμενα συνάγουν συχνά αυτό το ενδιαφέρον μας –την «*πολιτισμική σημασία*» τους– από άκρως διαφορετικές αξιακές ιδέες, προς τις οποίες μπορούμε να τα αναφέρουμε. Όπως ακριβώς υπάρχουν άκρως διαφορετικές «σκοπιές» από τις οποίες μπορούμε να τα θεωρήσουμε ως σημαντικά για εμάς, έτσι μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε και εντελώς διαφορετικές αρχές της επιλογής των συναφειών που θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον ιδεότυπο μιας συγκεκριμένης κουλτούρας.